

MISIUNEA INTERNAȚIONALĂ DE OBSERVARE A ALEGERILOR Republica Moldova – alegerile prezidențiale, turul doi, 13 noiembrie 2016

DECLARAȚIA PRIVIND CONSTATĂRILE ȘI CONCLUZIILE PRELIMINARE

CONCLUZII PRELIMINARE

Turul doi al alegerilor prezidențiale a fost competitiv, libertățile fundamentale fiind respectate. Campania, cu dezbateri electorale, a permis celor doi candidați să se adreseze alegătorilor direct. Cu toate acestea, reflectarea mediatică din ce în ce mai polarizată, retorica dură și intolerantă, și exemple continue de abuz de resursa administrativă au afectat procesul. Reclamațiile, care în mare parte au vizat finanțarea campaniei, nu au fost soluționate într-un mod consecvent și rapid și, în general, procedurile din ziua alegerilor au fost evaluate pozitiv. În pofida unor eforturi de a se pregăti pentru o prezență mare la urnele de vot în anumite secții de votare de peste hotarele țării și pentru alegătorii din Transnistria, mulți cetățeni nu au putut să voteze din cauză că numărul buletinelor de vot alocat acestor secții de votare s-a dovedit a fi insuficient.

Cel de-al doilea tur de scrutin al alegerilor prezidențiale a avut loc între Igor Dodon, desemnat de Partidul Socialiștilor, și Maia Sandu, desemnată de Partidul Acțiune și Solidaritate. Turul doi de scrutin a fost necesar, deoarece niciunul dintre candidați nu a obținut cel puțin jumătate din voturi în primul tur, desfășurat cu două săptămâni înainte.

Cadrul juridic prevede o bază adecvată pentru desfășurarea alegerilor democratice, însă aceasta nu abordează aspectele esențiale pentru desfășurarea turului doi. Aceasta include examinarea oportună în instanță a sesizărilor și contestațiilor, începutul oficial al campaniei pentru turul doi, aplicarea regulamentelor privind finanțarea campaniei, reflectarea în mass-media și actualizări ale listelor electorale. Cu toate acestea, în calendarul electoral al Comisiei Electorale Centrale (CEC) au fost incluși pași cheie pentru administrarea turului doi.

Pregătirile pentru turul doi au fost, în general, gestionate într-un mod profesionist, transparent și oportun. CEC a menținut aceeași structură și componență a comisiilor electorale de nivel inferior și același număr de secții de votare, inclusiv peste hotare. Anticipând o prezență sporită la urne, unor anumite secții de votare de peste hotare și celor care deservește alegătorii din Transnistria, le-au fost distribuite buletine de vot adiționale. Aceste aranjamente, totuși, nu au fost suficiente pentru a facilita în mod corespunzător scrutinul în toate aceste secții de votare.

Libertățile fundamentale au fost, în general, respectate și candidații au făcut campanie în mod liber și fără de restricții. Campania pentru turul doi la început a fost lentă, însă s-a intensificat odată cu apropierea de ziua alegerilor. Campania dlui Dodon a fost preponderent axată pe mobilizarea de la ușă la ușă a susținătorilor săi. Dna Sandu a fost activ implicată în manifestații și întruniri cu alegătorii în toată țara și a utilizat pe larg rețelele de socializare. Au fost observate tactici negative de campanie, inclusiv limbaj sexist și stereotipizare bazată pe gen împotriva dnei Sandu, precum și cazuri de folosire a limbajului xenofob.

Campania mediatică a fost esențială pentru candidați. Au fost difuzate cinci dezbateri TV, contribuind pozitiv la informarea alegătorilor. Posturile TV asociate forțelor politice, au reflectat cursa într-o manieră din ce în ce mai negativă, ceea ce a polarizat și mai mult campania. Rezultatele de monitorizare a mass-media de către MOA OSCE/BIDDO a constatat că *Jurnal TV* l-a reflectat tendențios pe dl Dodon, în timp

ce *NTV Moldova*, *Prime* și *Publika TV* au reflectat-o cu un grad semnificativ de tendențiozitate pe dna Sandu. Spre deosebire de acestea, *Moldova 1* și alte posturi TV comerciale monitorizate au reflectat candidații într-o manieră pe larg echilibrată.

Prevederile legale privind finanțarea campaniei electorale nu reglementează turul doi. Rapoartele financiare pentru turul doi, deși nu sunt cerute expres prin lege, au fost depuse la CEC la 11 noiembrie. Acest termen este insuficient pentru a supraveghea eficient finanțarea campaniei, iar raportul de audit al CEC nu a fost aprobat înainte de ziua alegerilor. Aceasta a diminuat eficiența supravegherii contrar standardelor și bunelor practici internaționale și a afectat abilitatea alegătorilor de a face o alegere informată.

Din totalul de 43 reclamații recepționate de CEC, 18 au fost considerate ca fiind în afara competenței sale, iar aceasta a stârnit îngrijorări privind înțelegerea de către actorii interesați a procesului de soluționare a disputelor. Legea nu conține prevederi privind termenele urgente de investigare și rezolvare a încălcărilor în perioada electorală, ceea ce a subminat dreptul la un remediu eficient, contrar angajamentelor OSCE. CEC nu a examinat toate contestațiile înainte de ziua alegerilor.

Ziua alegerilor a fost calmă și bine administrată pe tot teritoriul țării. Evaluarea generală a votării, numărării și totalizării a fost pozitivă, procedurile cheie fiind respectate. Observatorii din partea candidaților și observatorii naționali au fost prezenți în practic toate secțiile de votare și CEdC observate și au putut să urmărească toate etapele procesului. Rezultatele preliminare pentru fiecare secție de votare au fost publicate pe pagina electronică a CEC, ceea ce a sporit transparența.

CONSTATĂRI PRELIMINARE

Context

La 30 octombrie s-a desfășurat primul tur al alegerilor prezidențiale. Din cei 12 candidați inițial înregistrați de Comisia Electorală Centrală (CEC), doi s-au retras înaintea primului tur, iar unul a fost exclus pentru încălcări privind finanțarea campaniei.¹ Prezența alegătorilor la urnele de vot a constituit 51 procente, depășind pragul de o treime necesar pentru validarea alegerilor.²

Cei doi candidați care au obținut cele mai multe voturi au fost Igor Dodon, desemnat de Partidul Socialiștilor, și Maia Sandu, desemnată de Partidul Acțiune și Solidaritate. Conform rezultatelor oficiale anunțate de CEC la 2 noiembrie, aceștia au obținut 48 și, respectiv, 39 procente.³ Niciunul din cei nouă concurenți nu a întrunit cel puțin jumătate din voturile exprimate necesare pentru a fi ales din primul tur. Astfel, conform legii, turul doi a fost numit pentru data de 13 noiembrie între dl Dodon și dna Sandu. În turul doi, este ales candidatul care obține cel mai mare număr de voturi, indiferent de prezența alegătorilor la vot.

Cadrul juridic

Cadrul juridic asigură o bază adecvată pentru desfășurarea alegerilor democratice, însă acesta nu reglementează aspectele esențiale pentru desfășurarea turului doi. Unii pași pentru administrarea turului

¹ Dl Lupu și dl Năstase s-au retras. Dna Popenco a fost exclusă din cauza nedeclarării costului cardurilor de membru al „magazinelor sociale”, distribuite alegătorilor.

² Pentru mai multe informații privind turul întâi, vedeți Declarația MIOA a constatărilor și concluziilor preliminare privind turul întâi al alegerilor prezidențiale, conform conferinței de presă din 31 octombrie.

³ CEC a raportat că alți candidați au primit următoarele procente de voturi: dl Ciubașenco 6,03 procente, dl Leancă 3,11 procente, dl Ghimpu 1,80 procente, dl Ghilețchi 1,08 procente, dna Laguta 0,76 procente, dna Radu 0,37 procente și dna Guțu 0,17 procente.

doi au fost incluși în calendarul electoral al CEC. Cu toate acestea, nici Codul electoral, nici Hotărârile CEC nu reglementează în mod adecvat astfel de chestiuni, cum ar fi examinarea oportună a sesizărilor și contestațiilor, începutul oficial al campaniei pentru turul doi, aplicarea regulilor de finanțare a campaniei electorale și administrarea listelor electorale.

CEC nu a adoptat regulamente care să clarifice elementele procesului electoral privind desfășurarea turului doi, pierzând, astfel, oportunitatea de a aborda aspectele problematice identificate în alegerile anterioare cu două tururi.⁴ Aceasta a creat spațiu de incertitudine sau interpretări conflictuale ale cadrului juridic aplicabil.⁵

Organele de administrare a alegerilor

În general, CEC a gestionat totalizarea rezultatelor din primul tur într-o manieră profesională și la timp.⁶ CEC a calculat rezultatele primului tur în baza numărului total de voturi valabile exprimate, în timp ce atât Constituția cât și Codul electoral prevăd că calcularea trebuie să se facă în baza numărului total de voturi exprimate. Având în vedere numărul de voturi obținute de candidatul lider, această practică nu a avut impact asupra hotărârii de a desfășura turul doi.

CEC a păstrat aceeași structură și componență a comisiilor electorale de nivel inferior, inclusiv același număr de secții de votare deschise peste hotare.⁷ Femeile sunt bine reprezentate în organele electorale, inclusiv în funcțiile de luare a deciziilor. Anticipând o prezență sporită la urnele de vot, CEC a mărit numărul buletinelor de vot la maximum prevăzut de 3000 pentru anumite secții de votare de peste hotare și 10 secții de votare care deservește alegătorii care locuiesc în Transnistria.⁸ În total, au fost tipărite circa 3,2 milioane de buletine de vot, inclusiv aproximativ 750000 în limba rusă.

CEC a organizat sesiuni ordinare în perioada premergătoare turului doi, care au fost deschise pentru observatori și mass-media. Membrii CEC și-au desfășurat activitățile într-o manieră colegială, iar agendele și hotărârile au fost prompt publicate online. Pregătirile pentru turul doi au fost gestionate, în plan general, de CEC și administrația electorală de nivel inferior într-un mod transparent, oportun și profesionist.

Procedura pentru votul studenților a fost un subiect abordat de dna Sandu.⁹ CEC a specificat că studenții care nu sunt incluși în listele electorale de bază la locul unde își fac studiile ar putea fi incluși în listele electorale suplimentare, dacă demonstrează înregistrarea reședinței temporare la locul unde își fac studiile sau dacă dispun din timp de certificate pentru dreptul de vot în absență de la locul reședinței permanente. S-a mai specificat că aceleași condiții se vor aplica în ambele tururi ale alegerilor.

⁴ Aceasta a inclus aspecte privind înregistrarea alegătorilor, campania și mass-media. Vezi Raportul final al Misiunii restrânse de observare a alegerilor OSCE/BIDDO privind alegerile locale din Moldova din 14 și 28 iunie 2015.

⁵ La 8 noiembrie CEC a adoptat o hotărâre că și în cazul turului doi se vor aplica aceleași reguli privind reflectarea campaniei în mass-media, participarea cetățenilor care locuiesc în Transnistria, votarea peste hotare cu acte expirate și fără viză de domiciliu și reședință. Cu toate acestea, această hotărâre nu a oferit detaliile necesare.

⁶ Conform Articolului 60 al Codului Electoral, CEC are la dispoziție cinci zile pentru a anunța rezultatele finale. Acestea au fost anunțate la 2 noiembrie, la trei zile după ziua alegerilor primului tur.

⁷ O structură de trei niveluri: CEC, 35 Consilii electorale de circumscripție (CEdC) și 2081 de Birouri electorale ale secției de votare (BESV), inclusiv 100 peste hotare în 31 de țări.

⁸ 6 secții de votare în Franța, 5 în Statele Unite, 4 în Portugalia, 3 în Canada, 2 în Italia, 1 în Olanda, 1 în Estonia, 1 în Letonia, 1 în Lituania și 1 în Elveția. Legea prevede că o secție de votare poate avea între 30 și 3000 de alegători.

⁹ La 1 noiembrie, dna Sandu a solicitat Parlamentului ca pentru turul doi al alegerilor prezidențiale să fie adoptate aceleași proceduri de votare pentru studenți ca și acelea pentru alegerile parlamentare. Conform acestor prevederi, studenții care nu au înregistrare în localitatea unde este situată instituția de învățământ, pot să voteze în orice secție în localitatea instituției de învățământ la prezentarea buletinului de identitate, a fișei de însoțire și a carnetului de student, emis de universitate sau colegiu din localitatea respectivă, depunând o declarație scrisă privind abținerea de la votarea multiplă. Solicitarea a fost respinsă de Parlament la 3 noiembrie în temeiul faptului că aceleași condiții trebuie să fie aplicate ambelor tururi.

Nu există prevederi care să impună actualizarea listelor electorale între cele două tururi. Cu toate acestea, alegătorii care împlinesc 18 ani între cele două tururi, au putut să voteze în baza dovezii de reședință și a actului necesar de identitate. Numele acestora au fost incluse în listele electorale suplimentare.¹⁰ În turul doi s-au folosit aceleași liste electorale, care s-au folosit și în primul tur. O coloană adăugătoare pentru semnăturile alegătorilor în turul doi fusese deja inclusă.¹¹

Mediul campaniei

Legea nu definește când se reia campania electorală după primul tur și dacă agitația electorală este interzisă înainte de anunțarea rezultatelor finale ale primului tur. Această lipsă de claritate a rezultat în interpretări diferite ale CEC și ale Consiliului Coordonator al Audiovizualului (CCA). Conform CEC, campania pentru turul doi a început la 2 noiembrie și s-a sfârșit la miezul nopții la 11 noiembrie, în timp ce CCA a constatat că aceasta a fost reluată la 31 octombrie. În practică, campania a fost reluată imediat după ziua alegerilor din turului întâi.

Ca și în campania pentru turul întâi, libertățile fundamentale au fost, în general, respectate, iar candidații au făcut campanie electorală în mod liber și fără de restricții. La început campania a fost lentă în toată țara, însă s-a intensificat, în special în mass-media, odată cu apropierea de ziua alegerilor. În activitățile de campanie, candidații au acordat atenție considerabilă abordării subiectului combaterii corupției, precum și subiectelor mai largi de ordin social și economic. Turul doi al campaniei a fost perceput de majoritatea interlocutorilor MOA OSCE/BIDDO drept o cursă între candidați cu diferite orientări geopolitice.

Activitățile de campanie s-au desfășurat, preponderent, prin intermediul campaniei de la ușă la ușă, având scopul de a spori prezența la urnele de vot a susținătorilor candidatului, precum și prin intermediul rețelelor de socializare, țintind alegătorii potențiali din țară și de peste hotare. Campania dlui Dodon a fost axată, preponderent, pe mobilizarea de la ușă la ușă a susținătorilor săi, în timp ce dna Sandu a fost activ implicată în întâlnirile cu alegătorii și întrunirile din toată țara, și folosind pe larg rețelele de socializare.¹² Au fost expuse afișaje și postere electorale, prezentându-l preponderent pe dl Dodon. S-au observat tactici negative de campanie electorală, care au inclus limbaj sexist și stereotipizare de gen împotriva dnei Sandu, precum și cazuri de folosire a limbajului homofob.¹³

Ambii candidați au fost sprijiniți de partide politice, care în primul tur au susținut alți candidați.¹⁴ Liderul Partidului Comuniștilor, care a chemat la boicotarea primului tur, și-a exprimat public preferința pentru dl Dodon în turul doi. Reprezentanți ai Bisericii Ortodoxe din Moldova au exprimat susținere publică pentru dl Dodon și opunere față de dna Sandu. Câțiva interlocutori ai MIOA au exprimat îngrijorări referitor la cât de potrivit este rolul activ al reprezentanților bisericii, în special în lumina separării între biserică și stat.

Abuzul de resursă administrativă a părut mai puțin răspândit în campania pentru turul doi comparativ cu turul întâi. Cu toate acestea, MOA OSCE/BIDDO a observat câteva cazuri când primarii au făcut

¹⁰ Conform Întreprinderii de stat „Registru” în perioada 30 octombrie – 13 noiembrie, 1400 de persoane au împlinit 18 ani și 1200 au decedat.

¹¹ Membrii BESV au primit listele tipărite ale alegătorilor din turul întâi de la curțile de primă instanță, unde au fost depuse de CEdC.

¹² MOA OSCE/BIDDO a observat 10 întâlniri cu alegătorii și întruniri, organizate de dna Sandu.

¹³ Aceasta a fost reflectat în mass-media; au mai fost pe larg distribuite numeroase foi pliante. La conferința de presă din 8 noiembrie, câțiva reprezentanți ai societății civile au condamnat folosirea în campanie a mesajelor de ură.

¹⁴ Dl Dodon a fost susținut de Partidul Nostru. Dna Sandu a fost susținută de Partidul Popular European (PPEM) și Platforma Demnitate și Adevăr.

campanie sau au exercitat presiuni pentru a sprijini un candidat sau altul.¹⁵ Oficialitățile de nivel național și majoritatea oficialităților de nivel local, asociate cu principalul partid de guvernare, Partidul Democrat, au declarat public sprijinul lor pentru un ‚candidat pro-european’ (presupunându-se a fi dna Sandu). În practică, unii primari din acest partid au lucrat pentru a consolida suportul pentru dl Dodon.

Finanțarea campaniei electorale

Prevederile legale privind finanțarea campaniei nu reglementează turul doi. Regulamentul CEC privind finanțarea campaniei electorale doar menționează că contul electoral va fi deblocat în cazul turului doi.¹⁶ Codul electoral și regulamentul nu prevăd clar dacă limita de cheltuieli este aplicabilă doar turului întâi sau ambelor tururi. CEC a adus la cunoștința MOA OSCE/BIDDO că, deși nu este reglementată în mod formal, limita de cheltuieli de 65,8 milioane lei moldovenești se aplică pentru ambele tururi cumulativ.¹⁷

CEC a publicat evaluarea sa a rapoartelor financiare, prezentate înainte de turul întâi, la 30 octombrie, ziua alegerilor turului întâi. Aceasta a solicitat clarificări în raport cu posibilele cheltuieli nedeclarate de un candidat și a solicitat Inspectoratului Fiscal de Stat să verifice originea donațiilor ce depășeau 75000 lei moldovenești.¹⁸ În alte cazuri nu au fost depistate nereguli. Ca răspuns la întrebarea pusă de organizația societății civile Promo-Lex privind posibilele discrepanțe în rapoartele financiare ale unor candidați, CEC a admis că nici nu are suficient timp, și nici personal calificat care să examineze minuțios rapoartele. Aceasta a continuat să activeze cu resurse limitate și a declarat că are capacitatea de a desfășura anchete doar ca răspuns la reclamații.

În absența unei prevederi legale explicite de a raporta privind finanțarea campaniei pentru turul doi, CEC a hotărât că astfel de rapoarte erau necesare și trebuiau prezentate la 11 noiembrie. Rapoartele financiare au fost prezentate CEC la timp de ambii concurenți. CEC a publicat informații privind veniturile și cheltuielile totale ale candidaților pe pagina sa electronică, oferind, astfel, acces public la datele privind finanțarea campaniei.¹⁹ Cu toate acestea, timpul stabilit de CEC a fost insuficient pentru o supraveghere eficientă și raportul de audit al CEC nu a fost publicat înainte de ziua alegerilor. Aceasta a diminuat eficiența supravegherii finanțării campaniei, contrar obligațiilor și bunelor practici internaționale, și a afectat abilitatea alegătorilor de a face alegeri informate.²⁰

Mass-media

Legislația nu are prevederi explicite privind raportarea de către mass-media pentru turul doi. Conform CCA, perioada de campanie electorală a fost reluată la 31 octombrie, obligând difuzorii TV și radio să asigure o acoperire corectă, echilibrată și imparțială, să ofere timp gratuit de emisie și să organizeze dezbateri între concurenți. În timp ce prevederile legale privind timpul gratuit de emisie pentru turul doi sunt neclare, fiecărui candidat i s-a alocat un minut pe zi la difuzorii publici. CCA a continuat

¹⁵ Legea cu privire la statutul înalților funcționari publici interzice funcționarilor să facă campanie pe durata ocupării funcțiilor oficiale. Primarii localităților Corbu, Regina Maria și Bulboci au făcut campanie pentru dna Sandu și primarii localităților Abaclia, Sadaclia și Cimișlia au făcut o declarație, exprimând susținere pentru dna Sandu și opunându-se dlui Dodon. Un primar din raionul Dondușeni a instruit funcționarii publici să facă campanie pentru dl Dodon. Șefa Unității Teritoriale Autonome Găgăuzia a participat la o întrunire cu alegătorii pentru a-l susține pe dl Dodon.

¹⁶ Cu toate acestea, legea nu prevede vreun termen limită pentru închiderea acestor conturi. Conform CEC, conturile de campanie ale concurenților pentru turul doi nu au fost blocate în perioada dintre cele două tururi.

¹⁷ Conform rapoartelor pentru turul întâi, dl Dodon a cheltuit circa 6,4 milioane lei moldovenești, iar dna Sandu circa 543000. (1 euro = aproximativ 22 lei moldovenești).

¹⁸ Candidatul în cauză a fost dna Laguta.

¹⁹ Conform rapoartelor, dl Dodon a cheltuit aproximativ 8,4 milioane lei moldovenești și dna Sandu aproximativ 1,4 milioane.

²⁰ Vezi Articolul 7.3 al Convenției ONU din 2004 împotriva corupției și alineatele 194 și 200 ale Ghidului comun din 2011 al OSCE/BIDDO și al Comisiei de la Veneția privind reglementarea partidelor politice.

monitorizarea la 31 octombrie; cu toate acestea, raportul care a acoperit perioada 31 octombrie – 13 noiembrie nu a fost emis înainte de turul doi. La 28 octombrie, CCA a aplicat amenzi pentru reflectare neechilibrată la șapte posturi TV în valoare maximă de 5400 lei moldovenești.

Campania în mass-media a fost cheie pentru candidați și a luat avânt odată cu apropierea de ziua alegerilor. Posturile TV asociate cu ambii candidați au reflectat cursa într-o tonalitate din ce în ce mai negativă, ceea ce a polarizat campania și mai mult. Unii difuzori politic aliniați au pus accent pe subiecte dezbinătoare, deseori cu informații aparent nedemonstrate.²¹ Această abordare luată de către mass-media a avut un impact advers asupra mediului campaniei electorale.

Au fost difuzate cinci dezbateri TV între cei doi candidați, ceea ce a contribuit pozitiv la informarea alegătorilor. Candidații deseori au făcut schimb de acuzații reciproce, câteodată, dure, mai degrabă decât s-au angajat în dezbateri la subiect.

Rezultatele MOA OSCE/BIDDO de monitorizare a mass-media au dezvăluit un tablou mixt. Difuzorul public *Moldova 1* a distribuit egal între dl Dodon și dna Sandu timpul buletinelor de știri prime. *Pro TV* și *TV 7* au alocat 51 și 50 procente din timpul buletinelor de știri respectiv dlui Dodon, și 49 și 50 procente respectiv dnei Sandu. În perspectivă pozitivă, reflectarea de către aceste două posturi TV s-a efectuat, preponderent, în tonalitate neutră pentru ambii candidați.

Spre deosebire de acestea, *Jurnal TV* a alocat 63 procente din timpul buletinelor sale de știri dnei Sandu, și doar 37 procente dlui Dodon. 82 procente din buletinele de știri cu dl Dodon au avut conotație negativă. *NTV Moldova*, *Prime* și *Publika TV* 1-au favorizat pe dl Dodon. Aceste posturi TV au alocat 70, 61 și 64 procente din timpul buletinelor de știri respectiv dnei Sandu, și 30, 39 și 36 procente dlui Dodon. Cu toate acestea, 72 procente ale buletinelor de știri cu dna Sandu la *Prime* și 89 procente la *Publika TV* erau cu conotație negativă, în timp ce 96 procente din buletinele de știri cu dna Sandu la *NTV Moldova* erau cu conotație foarte negativă.

Reclamațiile și contestațiile

Între cele două tururi, CEC a recepționat nouă reclamații, iar în instanțe nu a fost depusă niciuna. Reclamațiile se refereau, în cea mai mare parte, la presupusele nereguli legate de finanțarea campaniei. Patru cazuri s-au referit la presupuse cheltuieli ale unor fonduri nedeclarate, altele două la răspândirea informațiilor false, și un alt caz la împiedicarea exercitării dreptului la vot.²² CEC a amânat examinarea câtorva reclamații până după ziua alegerilor, ceea ce este contrar obligației prevăzute în Codul Electoral de a soluționa reclamațiile înainte de scrutin. Din 43 de reclamații recepționate de CEC în ambele tururi, 18 au fost considerate a fi în afara jurisdicției sale, ceea ce a stârnit îngrijorări referitor la înțelegerea de către actorii interesați a procesului de soluționare a disputelor electorale.²³

Potrivit informației primite de Inspectoratul General al Poliției, conform situației la 9 noiembrie, organele de drept au recepționat 167 de cazuri de pretinse încălcări în legătură cu alegerile și au deschis 52 dosare, în principal referindu-se la împiedicarea lucrului administrației electorale, încălcarea perioadei de tăcere electorală și distrugerea materialelor de campanie. Legea nu prevede termene urgente de investigare și

²¹ De exemplu, invocând că dna Sandu ar fi fost de acord, în cazul în care va fi aleasă, să accepte un număr mare de refugiați.

²² Reclamația privind răspândirea informațiilor false într-un ziar despre unul dintre candidați a fost restituită reclamantului, deoarece curtea de primă instanță este organul competent să examineze reclamațiile cu referire la mass-media tipărite, unele reclamații au fost referite la Poliție pentru continuarea investigației, însă nu au fost soluționate înainte de ziua alegerilor.

²³ Secțiunea II.3.3.c a Codului Bunelor Practici recomandă ca procedura de apel și, în special împuternicirile și responsabilitățile diferitor organe să fie clar reglementate de legislație.

rezolvare a încălcărilor în timpul perioadei electorale, ceea ce a subminat dreptul la un remediu eficient, contrar angajamentelor OSCE.²⁴

Legea conține neclarități privind modalitatea de contestare a rezultatelor scrutinului. În timp ce unii actori interesați au declarat că rezultatele primului tur ar putea fi contestate prin procedura obișnuită de apel pentru care Curtea Supremă ar fi ultima instanță, alții au declarat că Curtea Constituțională trebuie să soluționeze toate contestațiile care țin de rezultatele alegerilor. Legea nu prevede termene suficient de restrânse pentru soluționarea posibilelor dispute privind rezultatele alegerilor înainte de desfășurarea turului doi, contrar angajamentelor OSCE și standardelor internaționale.²⁵ Rezultatele finale urmează să fie anunțate de CEC în decurs de cinci zile după ziua alegerilor, care pot fi contestate la Curtea Constituțională.

Ziua alegerilor

Ziua alegerilor a fost calmă și bine administrată pe tot teritoriul țării. Membrii CEEdC și BESV au fost deschiși și primitori față de observatorii internaționali. Observatorii din partea candidaților și observatorii naționali au fost prezenți în practic toate secțiile de votare și CEEdC observate, și au putut să urmărească toate etapele procesului. Cu doar câteva excepții, Sistemul Informațional Automatizat de Stat „Alegeri” (SIASA), care este un sistem online de verificare a alegătorilor utilizat în cadrul secțiilor de votare, au funcționat eficient ca o garanție împotriva votării multiple și un instrument pentru totalizarea și anunțarea promptă a rezultatelor preliminare. Femeile au constituit 80 procente din membrii BESV și 78 procente din președinții secțiilor de votare observate.

Deschiderea secțiilor de votare a fost evaluată pozitiv în toate secțiile observate. Majoritatea secțiilor de votare s-au deschis la timp, iar procedurile cheie au fost respectate. Cu toate acestea, în câteva cazuri unele proceduri nu au fost respectate, inclusiv urnele de vot nu au fost sigilate în modul corespunzător, sigiliile urnelor de vot nu au fost înregistrate în procesul verbal privind deschiderea și procesul verbal privind deschiderea secției de votare nu a fost aruncat în urnă înainte de votare.

Evaluarea generală a scrutinului a fost pozitivă în 99 procente de secții de votare observate, membrii BESV demonstrând o înțelegere solidă a procedurilor. Accesul independent pentru persoanele cu dizabilități nu a fost asigurat în 69 procente de cazuri observate, în timp ce în 23 procente de secții de votare observate amplasarea nu era potrivită pentru astfel de alegători. Urnele de vot nu au fost sigilate în modul corespunzător în 3 procente din cazurile observate, fapt constatat și în primul tur, ceea ce ridică întrebări privind calitatea sigilării și instrucțiunile date membrilor BESV. În cazul a 5 procente din secțiile de votare observate unii alegători nu au putut să voteze deoarece nu erau pe listele electorale, iar în 5 procente din cazurile observate – din cauză că nu aveau buletine de identitate valabile. În cele mai multe cazuri acești alegători au fost redirecționați la secția de votare corespunzătoare sau au fost rugați să revină cu acte potrivite. În 3 procente din cazurile observate, s-au constatat aglomerări, în special în secțiile de votare care au deservit alegătorii din Transnistria. S-a menționat că acest fapt s-a datorat lipsei de ordine în formarea cozilor și planimetriei nepotrivite a secției de votare. În acele secții de votare s-au înregistrat cazuri izolate de tensiuni și neliniște.

²⁴ Alineatul 5.10 al Documentului OSCE de a Copenhaga din 1990 prevede că „fiecare va dispune de mijloace eficiente de redresare în raport cu hotărârile administrative, astfel încât să fie garantată respectarea drepturilor umane fundamentale și asigurarea integrității juridice”.

²⁵ Secțiunea II.3.3.b și II.3.3.g a Codului Bunelor Practici în materie electorală al Comisiei de la Veneția din 2002 recomandă ca procedura să fie simplă și fără de formalism, cu termene restrânse pentru depunerea și soluționarea apelurilor. Articolul 2 al CIDCP prevede că „orice persoană, drepturile sau libertățile căreia, așa cum sunt recunoscute acestea în prezentul, sunt încălcate, vor dispune de un remediu eficient”. Vezi și alineatul 5.10 al Documentului OSCE de a Copenhaga din 1990 și alineatul 15 al Comentariului General nr. 31 al CIDCP a ONU din 1996.

Numărarea a fost eficientă și transparentă, și a fost evaluată drept pozitivă de observatorii MIOA. Cu toate acestea, au fost observate unele nereguli de procedură, inclusiv omiterea de către membrii CE dC a procedurii de votare privind valabilitatea buletinelor de vot, în 15 cazuri, și semnarea prealabilă a proceselor verbale privind rezultatele, în 12 cazuri. Procedurile de reconciliere nu au fost de fiecare dată respectate, ceea ce a dus la dificultăți în finalizarea procesului verbal privind rezultatele în 11 procente de cazuri observate. Aceasta a inclus faptul că nu s-a stabilit numărul buletinelor de vot eliberate prin numărarea semnăturilor pe listele electorale (4 cazuri) și nu s-a stabilit numărul total al buletinelor de vot înainte ca acestea să fie numărate separat pentru fiecare candidat (5 cazuri). Aceste omiteri procedurale au fost evaluate, în mare parte, drept încercări de a grăbi procesul și nu au avut impact major asupra numărării. Într-o jumătate din secțiile de votare observate, procesele verbale de numărare a rezultatelor nu au fost afișate pentru examinare publică, contrar prevederilor Codului electoral. La fel ca și în turul întâi, procesele verbale ale BESV au fost prezentate direct la CEC, prin intermediul SIASA, asigurând un grad adițional de transparență.

Procesul de totalizare a fost rapid, transparent și bine-organizat. Acesta a fost evaluat drept negativ doar în unul din cele 35 CE dC. În 8 cazuri condițiile nu erau potrivite pentru primirea materialelor electorale, ceea ce a afectat transparența procesului. În timp ce observatorii naționali erau prezenți în majoritatea CE dC, reprezentanții candidaților au fost observați doar în 7 CE dC.

CEC a emis frecvent informații privind prezența alegătorilor la urnele de vot, precum și privind participarea la vot de peste hotare. CEC a raportat un grad sporit de prezență la urne a alegătorilor de peste hotare în comparație cu primul tur. Câteva secții de votare de peste hotare au rămas fără buletine de vot, mulți alegători neputând să voteze.²⁶ Aceasta a subliniat îngrijorările că prevederile privind facilitarea votării peste hotare în condiții de egalitate nu au fost pe deplin eficiente. În două secții de votare din țară, destinate alegătorilor de pe teritoriul controlat de autoritățile *de facto* din Transnistria, la fel s-au terminat buletinele de vot și alegătorii au fost redirecționați la secțiile de votare din apropiere pentru a putea să voteze.

Preliminar, s-a raportat prezența a 52,48 procente de alegători la urnele de vot. CEC a început să afișeze pe pagina sa electronică rezultatele preliminare pentru fiecare secție de votare aproximativ la miezul nopții.

INFORMAȚII PRIVIND MISIUNEA ȘI RECUNOȘȚINȚE

Chișinău, 14 noiembrie 2016 - Această Declarație privind constatările și concluziile preliminare este rezultatul unui efort comun, cu implicarea Biroului OSCE pentru Instituții Democratice și Drepturile Omului (OSCE/BIDDO), a Adunării Parlamentare a OSCE (AP OSCE), a Adunării Parlamentare a Consiliului Europei (APCE) și a Parlamentului European (PE). Evaluarea a fost efectuată pentru a determina dacă alegerile au respectat angajamentele OSCE și alte obligații și standarde internaționale pentru alegeri democratice, precum și legislația națională.

Arta Dade a fost numită de către Președintele în exercițiu al OSCE în calitate de coordonator special al OSCE și lider al misiunii de observatori pe termen scurt. Geir Joergen Bekkevold a condus delegația AP OSCE. Elisabeth Schneider - Schneiter a condus delegația APCE. Igor Soltes a condus delegația PE. Douglas Wake este Șeful MOA OSCE/BIDDO, desfășurată începând cu 3 octombrie.

Fiecare dintre instituțiile implicate în această Misiune internațională de observare a alegerilor (MIOA) a susținut Declarația din anul 2005, privind principiile pentru observarea internațională a alegerilor.

²⁶ Conform CEC, secțiile de votare de peste hotare, unde s-au terminat buletinele de vot au inclus: una în Bologna, una în București, una în Paris, una în Londra și una în Moscova.

Această Declarație privind constatările și concluziile preliminare, este emisă înainte de încheierea procesului electoral. Evaluarea finală a alegerilor va depinde, în parte, de modul în care se vor desfășura etapele rămase ale procesului electoral, inclusiv calcularea, totalizarea și anunțarea rezultatelor, precum și abordarea eventualelor reclamații sau contestații după ziua alegerilor. OSCE/BIDDO va publica un raport final comprehensiv, care va include recomandări privind îmbunătățirile eventuale, aproximativ la opt săptămâni după încheierea procesului electoral. AP OSCE va prezenta raportul său la următoarea sa reuniune. APCE va prezenta raportul său în cadrul reuniunii Comisiei permanente pe 25 noiembrie. PE va prezenta raportul său la reuniunea Comitetului pentru Relații externe din noiembrie.

MOA OSCE/BIDDO include 13 experți în capitală și 16 observatori pe termen lung care își desfășoară activitatea în toată țara. În ziua alegerilor au fost desemnați 177 observatori din 35 țări, inclusiv 136 observatori pe termen lung și scurt ai OSCE/BIDDO, precum și o delegație alcătuită din 11 membri ai AP OSCE, o delegație compusă din 7 membri din partea APCE și o delegație din 10 membri din partea PE. Deschiderea secțiilor de votare a fost observată în 68 secții, iar procesul de votare a fost observat în 683 secții de votare din țară. Numărarea a fost observată în 56 secții de votare, iar totalizarea - în 35 CE dC.

Observatorii doresc să aducă mulțumiri autorităților pentru invitația de a observa alegerile și Comisiei Electorale Centrale și Ministerului Afacerilor Externe și Integrării Europene pentru asistență. Observatorii își exprimă, de asemenea, aprecierea în adresa altor instituții de stat, partide politice, organizații ale societății civile, precum și a reprezentanților comunității internaționale, pentru cooperarea lor.

Pentru informații suplimentare, vă rugăm să contactați:

- Douglas Wake, șef al MOA OSCE/BIDDO la Chișinău (+373 69721682);
- Maria Kuchma, OSCE/BIDDO (+373 60 405540 sau +48 609 038 346) sau Oleksii Lychkovakh, Consilier Alegeri OSCE/BIDDO, din Varșovia (+48 601 820 410);
- Nat Parry, AP OSCE, +4560108177 sau Loic Poulain, AP OSCE (+45 6010 8963);
- Chemavon Chahbazian, APCE +373 68716310;
- Ieva Valutyte, PE, +373 62 004 316 sau +32 470 884 159.

Adresa MOA OSCE/BIDDO:

Str. 31 august 1989 nr.127 Chișinău MD 2012

Tel: +373 22 208 109; Fax: +373 22 208 112 Email: office@odhr.md

*Versiunea în limba engleză a acestui raport este singurul document oficial.
Traduceri neoficiale sunt disponibile în limbile de stat și rusă.*